

NAMÍSTO ZÁVĚRU

Na závěr takto rozsáhlé knihy by se možná slušelo shrnout faktická zjištění jednotlivých kapitol do jakéhosi všeobsahujícího amalgámu, či přijít s nějakým univerzálním moudrem. To však vzhledem k pestrosti témat i názorů zde obsažených považujeme za úkol vpravdě sisyfovský. V takovém případě se editorům nabízí jiná cesta, a to navést čtenáře k tomu, co by si z knihy mohl zejména odnést, či naopak jaké slabiny knihy jsou si vědomi a kdo za ni může. V případě této publikace jsme se rozhodli jít ještě o kousek dále. Protože jsme si dobře vědomi toho, že sborník bude přinejmenším v určité části akademických kruhů přijat se značnou nelibostí a nesouhlasem (vždyť kdo rád nevzpomíná na svoje mládí, ať už bylo jakékoliv!), chceme každému případnému recenzentovi podat pomocnou ruku tím, že se již přímo zde pokusíme zformulovat jakousi univerzální recenzi, kterou dáváme k dispozici a jejíž převzetí či i jen drobně pozměněnou re-publikaci nebudeme považovat za plagiát.

Takže pojďme do toho, univerzální recenze by mohla začínat třeba takto:

„Autorům a zejména editorům recenzovaného sborníku bezpochyby náleží ocenění za nelehké téma, které se rozhodli zpracovat. Tím však musí veškerá chvála bohužel skončit. Předně je nutno editorům vytknout již samotný výběr autorů. Jejich převážná většina se totiž rekrutuje ze zcela nezkušených mladých asistentů, kteří předlistopadové období ještě nemohli plnohodnotně vnímat. Jakkoliv jim proto nelze upřít snahu a je třeba ocenit (zvláště při vědomí, že se jedná o sborník nerecenzovaný, a tedy nepřilíš přínosný i pro publikační životopisy přispěvatelů, pro něž jistě nebude ozdobou), že se všichni autoři i editoři zřekli honoráře, aby cena sborníku byla co možná nejnižší a sborník byl tak co nejvíce dostupný, výsledek je tristní.

Namísto objektivně a vyváženě pojatého hodnocení uplynulého období se autoři dopouštějí velmi jednostranné a zaujaté kritiky bez skutečné znalosti věci. Nepracují s archivními materiály, nevydávají se takřkajíc *ad fontes*. Neuvědomují si plně historické okolnosti předlistopadového období, důsledky poválečného vývoje a existenci dvou rozdělených mocenských bloků. Namísto kontextuálního vnímání jednotlivých odborných textů, jež snad chtěli rozebrat, vytrhávají z celkového kontextu různé dobové citáty a omezují se na jejich pouhé parafráze. Tristním výsledkem této povrchnosti je pak naprosté nepochopení klíčových společenských jevů a absence proniknutí od zevní formy k reálnému obsahu.

Velmi schematicky a na úkor věci rovněž nejsou rozlišovány jednotlivé vývojové fáze předlistopadového režimu. Autoři tak mnohdy do jediného „pytle

odsudku¹ hází excesy padesátých let (vyvolané výhradně přímým politickým ovlivňováním trestních procesů) s myšlenkově plodným obdobím let šedesátých a s neustále rostoucí intelektuální potencií let sedmdesátých a především osmdesátých. Autoři tak například zcela opomenuli, že se koncem osmdesátých let uvažovalo o nové ústavě a že byly dány všechny předpoklady pro to, aby se postupně vytvořil spravedlivý a vyvážený systém, který by eliminoval všechny nešvary společnosti a hospodářství založeného na pouhém poklonkování všemocnému trhu. Že k tomuto výsledku nedošlo, nelze vyčítat tehdejšímu právníkům a koneckonců ani politikům, nýbrž celkové mezinárodní situaci.

Autoři neoceňují pohříchu ani jiná pozitiva tehdejšího právního řádu, ať už to byla vlna kodexů let šedesátých, jimiž jsme se například oprostili od přežitého občanského práva z dob rakouského ‚vězení národů‘, jimiž jsme předběhli svou dobu a jež nám celá Evropa může v mnoha ohledech dodnes závidět. Přehlízejí klady výkladu zákonů opřených o čirý, nezkalený pozitivizmus doplněný možností autentického výkladu, namísto něž se dnes tzv. právní vědci – a nacházíme mezi nimi i autory této publikace! – utápějí v bezbřehosti jakýchsi právních principů, z nichž mnohé ani nemají písemné vyjádření.

Nedoceněn zůstává i přínos mnohých akademiků sledovaného období, jež autoři mnohdy přehlízejí kvůli jejich krátkodobým zaváháním. Smutným příkladem je zde zejména nedocenění role nestora české právní vědy Viktora Knappa, které místy nabírá rozměru trpkého, štvavého pamfletu. Naprosto pominuta je pak úloha špičkových vědeckých pracovišť světové úrovně, především tedy Ústavu státu a práva Československé akademie věd, který vychoval řadu odborníků vysoké úrovně. Autoři patrně záměrně přehlízejí skutečnost, že v řadě právních odvětví, která nebyla natolik politicky exponována, vznikala vědecká práce světové úrovně, ze které řada právních vědců Ústavem odchovaných dodnes čerpá.

Za zavádějící je nicméně třeba považovat i samotný termín ‚komunistické právo‘ v názvu sborníku. Žádná z dobových prací totiž ani netvrdila, že by se o komunistické právo jednalo. Bylo proto namístě hovořit o právu v lidově demokratickém zřízení, resp. o právu socialistickém, jelikož nebyl dán dostatečný časový prostor k nastolení práva komunistického, které by teprve bylo prosté všech předchozích omylů. Již toto terminologické zmatení naznačuje, že autorům nešlo o objektivní zhodnocení daného období vědomé si všech kontextů, ba i osobních příběhů jednotlivých vůdčích akademiků a zasloužilých autorů vedoucích referátů, nýbrž o nastavení černobílého zrcadla a mccarthyovské hony na čarodějnice.

Inteligentní a pozorný čtenář tedy při studiu předkládané práce nemůže nedojít k závěru, že v případě recenzované publikace se nejedná o žádné objektivní zkoumání skutečnosti, ale pouze o chabý pokus o zpětné zdůvodnění autory zaujatého apriorního odsudku předmětné epochy. Jiné práce přitom jasně ukazují, že o právu v Československu let 1948–1989 lze psát i *sine ira et studio*. Autoři, jejichž ambicí není psát štvavé texty, ale objektivně rozebrat minulost, tak ku-

příkladu s ohledem na v recenzované práci často odsuzovaný stav právního vzdělání v Československu let 1948–1989 docházejí k závěrům, že ‚[...] přes veškerá negativa v obsahu výuky je možno říci, že se i v letech 1948–1989 podařilo vychovat na právnických fakultách v Československu generace právníků, kteří mají plnou kvalifikaci pro řešení současné právní problematiky a kteří plně obstáli v době přeměny našeho práva.¹‘

Na závěr si proto dovolíme parafrázovat známý a velmi přesný výrok dnes paušálně a přehnaně kriticky odsuzovaného Klementa Gottwalda a spolu s ním přejme editorům, aby jim napříště jejich jistě dobré úmysly svítily na cestu poznání, a nikoliv do očí.“

¹ Srov. závěr vyváženého příspěvku K. Litsche nazvaného „Proměny právního studia 1945–1989“. In: Malý, K. (ed.) Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989. Karolinum: Praha, 2004.